

Dramatično suočenje

Kao što je izjavio na sastanku Mjesnog komiteta 11. jula, naime da će razgovarati s pojedinim članovima rukovodstva KP Hrvatske, Kopinič je veoma brzo došao u dodir s Popovićem i Bakarićem. Sam navodi da mu je Rob savjetovao da u međuvremenu, dok ne dođe Tito, razgovara »sa nekojima iz rukovodstva«¹. On, po svoj prilici, i nije bio voljan tražiti da razgovara s Končarom, jer je dobro znao njegov stav prema njemu a i inače ga je sumnjičio. Jednako se to odnosilo i na Papa, za kojega je mislio da je član rukovodstva KP Hrvatske. Nije, zasigurno, bio voljan ni da se posebno susretne s Hebrangom, jer je znao da dobro poznaje Srebrenjaka i da ga je povezao s rukovodstvom KPH. Međutim, i Popović i Bakarić, kako navodi Kopinič, bili su mišljenja da treba da razgovara i s ostalim članovima rukovodstva. Tako je 13. jula sazvana sjednica rukovodstva KPH kojoj je prisustvovao i Kopinič.

Kopinič je, svakako, bio zainteresiran da dobije podršku pojedinaca iz rukovodstva KPH. Time bi svojoj akciji dao veću težinu i značenje kada bi ona dobila podršku i s te strane. To bi ujedno značilo da u rukovodstvu KPH nema jedinstva i da je prijeko potrebna njegova reorganizacija. Upoznavanjem Popovića i Bakarića s Kopiničevom akcijom, koja je dosegla vrhunac na sastanku Mjesnog komiteta 11. jula, ta je akcija izgubila obilježje tajnosti, za čime je Kopinič inače težio. Nastojeći pridobiti Popovića i Bakarića, Kopinič je, zapravo, otkrio svoju akciju, a ishod toga bila je nužnost otvorenog raščišćavanja s njim.

U sjećanju na taj trenutak, kad je zbog Kopiničeve akcije prekinuta veza CK KPH s Mjesnim komitetom, Bakarić iznosi ovo svjedočenje:

»MK je tu vezu prekinuo tako što njegov sekretar 'Bumbar' (Antun Rob) nije došao na sistem sastanaka što ih je imao ugovorenih sa mnom. (Tako sam ja 'prvi više osjetio no saznao' što se zbiva.) Meni je stvar bila čudna, jer nije bilo nikakvih znakova nekih hapšenja, pa nisam znao zašto 'Bumbar' nije dolazio na sastanke.

Odmah zatim sam došao u kontakt (njegovom inicijativom) s 'Vazduhom'. On mi je saopćio kako je CK KPH odlukom Kominterne raspušten (a ja sam tu odluku, bez obzira na motive, bio primio do znanja . . .). Raspravljajući zatim o motivima raspuštanja CK KPH 'Vazduh' me je obavijestio kako

¹ Dokument br. 29.

smatra da su tri čovjeka agenti Gestapo-a. To su Srebrenjak, Pavle Pap i Rade Končar.«²

U pismenim izjavama partijskoj komisiji Bakarić je dao niz podataka o svom susretu s Kopiničem 11. jula. Prethodnog dana Bakarić se susreo s Matesom. »Rekao mi je«, navodi Bakarić, »da mi ima nešto saopćiti, no da to ne smijem nikome kazati osim Starome (J. Brozu Titu, op. I. J.). Pitao me je imam li siguran stan i znadu li za njega članovi hrvatskog rukovodstva. Zatim mi je pričao kako u hrvatskom rukovodstvu ima provokatora, da je Stari o tome obaviješten i da selim, jer Brko zna moj stan.«³ Mates je Bakarića obavijestio da se Pap smatra za »najsumnjivije lice« a ni Končar »da nije siguran«. Dogovorili su se za sastanak sutradan, 11. jula. Tom prigodom Mates je Bakariću dao nove informacije, tj. »da je CK smijenjen« i da ga na razgovor »zove punomoćenik K. I.«. Obavijesti koje je prenio Bakariću Mates je saznao nekoliko dana prije od Kopiniča.⁴ Mates je, naime, tada došao u vezu s' Kopiničem, koji je od njega tražio da organizira privremeni smještaj Rigoletta Martinija, a zatim organizira i njegov prijelaz u Sloveniju, kad je odlazio iz Zagreba. U tom dodiru Kopinič je Matesa, među ostalim, »obavijestio o telegramu kojim Kominterna raspušta CK KPH«⁵. Iz izjava Matesa i Vande Novosel Komisiji CK KPJ vidljivo je da ih je Kopinič uvlačio u opasnu mrežu sumnjičenja rukovodstva KPH.⁶

Bakarić i Kopinič sastali su se 11. jula oko četiri sata poslije podne, tj. nakon sastanka Mjesnog komiteta, koji je održan prije podne. U vezi s Kopiničevim pitanjem jesu li mu »poznate nove direktive« Kominterne i da li ga je Mates informirao, Bakarić kaže: »Odgovorio sam mu, da su mi uglavnom poznate nove direktive, na što je on rekao da je Internacionala ocijenila rad rukovodstva izdajničkim i da me on smatra poštenim čovjekom i pita samo hoću li sarađivati s Internacionalom u radu. Odgovorio sam da hoću. Nije bilo uopće riječi o novom rukovodstvu. Smatrajući smjenjivanje rukovodstva odlukom K. I. primio sam to do znanja bez prigovora. Pitao me zašto nije bilo akcija. Govorio sam mu o akcijama, koje su bile u toku i objašnjavao organizacione poteškoće s kojima smo se borili da bi stvar krenula naprijed. Moja objašnjenja nije primio. Govorio mi je da je linija K. I. kidati komunikacije, a linija Gestapoa sprečavati kidanje komunikacija. U radu CK se vidi utjecaj Gestapoa. Pitao me je znam li tko stoji iza Brke i Silje, na što sam mu odgovorio, da ništa ne znam, da bi s kime bili u vezi. Njemu da je Stari poručio ili kazao, da on (Stari) misli, da je rukovodstvo možda palo pod utjecaj 'specijalne linije', tj. rukovaoca tom linijom. On se čudi kako je Stari dopustio povezivanje, jer je bio upozoren, da je taj rukovalac tip i sumnjiv.« U vezi s tim sastankom Bakarić dalje zaključuje: »Sastanak me nije uvjerio u postojanje provokatora, a odluku o smjenjivanju sam shvatio kao odluku K. I., te sam stoga ostao nemoćan. Vazduh je prekinuo sastanak prije

² Vladimir Bakarić, *Pismo NIN-u* (NIN, 2. VII 1972); objavljeno i u »Vjesniku«, 2. VII 1972.

³ Dokument br. 35.

⁴ Dokumenti br. 22 i 26.

⁵ Leo Mates, n. dj. (»Politika«, 25. XI 1981).

⁶ Dokument br. 26.

nego što sam se uspio snaći. Razmišljajući o tim događajima uvjerio sam se da teza o provokaciji u operativnom rukovodstvu vrlo, vrlo slabo stoji i da se njome ne da objasniti slab uspjeh do onda. Po mom se sudu rad nije odvijao zbog nesnalaženja.«⁷

Sjednici rukovodstva KPH u nedjelju 13. jula prisustvovali su Končar, Popović, Bakarić, Hebrang, Kopinič i Rob. Raspoloživi podaci o toj sjednici svjedoče o dramatičnom sukobu članova CK KPH s Kopiničem. To se posebno odnosi na Končara, koji se posljednji put sastao s Kopiničem 25. juna. U svojoj izjavi Končar ne krije ljutnju i uzbuđenje koje su uzrokovali Kopiničevi postupci. »Jasno, rastali smo se 25. VI lijepo i drugarski«, kaže Končar, »ali bogami 13. VII priznajem da sam ga dušmanski gledao, ne lično radi sebe, nego radi toga što sam vidio da radi prljavu, nedrugarsku i štetočinsku rabotu prema našoj partiji.« Končar dalje navodi da se na toj sjednici vodila »žučna diskusija« i da je on »prvi istupio oštro protiv takvog postupka koji je on (Kopinič, op. I. J.) napravio«. On ističe da su se ostali drugovi iz rukovodstva složili s njim, »tj. i oni su oštro kritikovali taj postupak, samo je Vlado Bakarić tako neodređeno istupio«.⁸ Sto je, zapravo, bilo posrijedi govori Bakarić u svojoj izjavi. Istakavši kako je nakon razgovora s Kopiničem prethodnog dana stekao potpuno uvjerenje da se ne može govoriti o »postojanju provokatora« u rukovodstvu KPH, Bakarić svoje držanje na sjednici 13. jula objašnjava ovim riječima: »Stoga sam na sastanku od nedjelje nastojao da se stvar privremeno mirno riješi, tj. da ostane staro rukovodstvo, koje po mom sudu najbolje odgovara, a da se ne dođe ni u kakav sukob s K. I. pa ni u sukob s Vazduhom kao punomoćnikom K. I. Sva sporna pitanja je valjalo riješiti *hitno*, ali putem komisije CK KPJ. Stoga na sjednici nisam htio govoriti ni o kakvim formalnim pitanjima punomoći, ni o postupku (koji i po mom sudu nije bio pravilan, te koji je nanio partiji štetu), nego samo o daljnjem rukovođenju akcijama i o brznoj komisiji za konačnu likvidaciju stvari.«⁹

Kako Kopinič prikazuje sukob s članovima rukovodstva KPH na toj sjednici?

»13. o. mj.«, kako piše u pismu Titu, »govorio sam sa svima osim sa Siljom. Osim Vlade Bakarića svi su sumnjali u moju vezu sa djedom. Oštro me napali, kao i Bumbara da frakcionaši. No tog da nije ništa učinjeno nisu mogli sakrit. Tvrdnje da mase neće izvršavat postavljene zadaće, mislim, ne podnose kritike. Da je moral pao zbog odstupanja Crvene vojske isto. Brko tvrdio da ni u Srbiji nema ništa.«¹⁰ Prema Robovoj izjavi, članovi rukovodstva KPH su njega i Kopiniča »okrivili (. . .) kao frakcionaše«, te ocijenili da je Mjesni komitet »postupio nepravilno što je s njim razgovarao«. Kopinič je uzvratio da je to bilo pravilno, a Rob ga je podržao jer je smatrao da je on funkcionar Kominterne »po tome što je na V Konferenciji došao i otišao pre kraja, što se

⁷ Dokument br. 22.

⁸ Dokument br. 21.

⁹ Dokument br. 22.

¹⁰ Dokument br. 29.

vidi o velikom povjerenju u njega«. Smatrajući da su posrijedi direktive Kominterne, Rob je držao da se treba »pokoriti« Kopiničevoj direktivi.¹¹

Na sjednici 13. jula Kopinič je ponovio svoje gledište o Srebrenjaku kao agentu Gestapoa.¹² Budući da su pojedini članovi rukovodstva KPH poznavali Srebrenjaka, Kopiničeva kvalifikacija imala je karakter šireg sumnjičenja. U spomenutom pismu Titu on navodi: »Ispostavilo se da je većina njih povezana sa Antonovim, premda ovaj nije osim kampanje protiv partije načinio ništa.«¹³

Na sjednici rukovodstva KPH 13. jula provedena je, prema tome, prva konkretnija analiza Kopiničeve dotadašnje akcije. Kako se vidi, ta je akcija označena kao frakcionaška. Kopiniču je argumentirano dokazana neosnovanost njegovih optužaba protiv CK KPH i njegova sekretara. Osporeno mu je pravo da on može intervenirati u smjenjivanju najvišega partijskog rukovodstva. I postupak Mjesnog komiteta osuđen je kao frakcionaški, jer se pridružio akciji mimo rukovodstva KPH. Kopinič nije mogao dokazati svoje optužbe pa je morao odustati od njih. Zaključeno je da se o svemu obavijesti CK KPJ i Tito, koji treba da donesu konačnu odluku. CK KPH zadržava i dalje svoju funkciju i do daljnjega održava vezu s Kopiničem. Također je zaključeno da Končar i Kopinič obavijeste Mjesni komitet o zaključcima sjednice.¹⁴

Sjednica Mjesnog komiteta kojoj su prisustvovali Končar i Kopinič održana je 15. jula. Na njoj je između njih dvojice izbio još žešći sukob. Na sjednici Operativnog rukovodstva, održanoj prethodnog dana, zaključeno je da Končar, kako sam kaže, istupi »protiv Vazduha i protiv MK«.¹⁵ Zasigurno je na takav zaoštreni stav utjecala i sumnja da neće uspjeti, kako se željelo, akcija oslobođenja zatočenih komunista i antifašista iz logora u Kerestincu. »Na sjednici od 15. VII«, navodi Končar u svojoj izjavi, »posle poziva Vazduha MK da je stvar uređena sa nama, tj. ranijim rukovodstvom, kako je on rekao, ja sam uzeo riječ i tamo u prisustvu Vazduha osvrnuo se samokritički na rad i nastojanja Čaće H (CK KPH, op. I. J.), ali sam oštro napao i Vazduha i MK zbog ovakvog načina kako su oni postupili. Rekao sam da je takav način mogao da napravi razdor u našoj partiji, da je Vazduh iskoristio našu momentalnu slabost nepitajući za prave uzroke i tim svojim postupkom mjesto pomoći napravio je još težu situaciju. Na toj sjednici napao sam MK što su iza leđa svog višeg foruma povezali se tako reći sa čovjekom sa ulice koga nisu poznavali, a naročito nisu smjeli to napraviti kad im je on iznosio optužbe protiv foruma, za koje im nije davao nikakvih dokaza, a za koje su oni znali i sami da ne odgovaraju istini, jer znaju da smo mi nastojali svim silama da se čim prije priđe izvođenju akcija, a naročito što su primili optužbu protiv nas da smo sumnjivi, kad im on ama baš nije konkretno ništa dao na čemu bi ta sumnja bila osnovana. Rekao sam im da sad sami treba da uvide što su napravili i sa kakvim su se čovjekom povezali iza leđa svog višeg foruma. 'On vam je prije 2 dana govorio da su u forumu izdajice radničke

¹¹ Dokument br. 25.

¹² Dokument br. 23.

¹³ Dokument br. 29.

¹⁴ Dokumenti br. 20, 21, 24, 25, 29, 30.

¹⁵ Dokument br. 21.

klase, saboteri i sumnjivi ljudi, a danas vas poziva da sa tim istim ljudima dalje radite'.« Končar dalje navodi da su članovi Mjesnog komiteta svoj postupak opravdavali time što je Rob doveo Kopiniča na sjednicu Mjesnog komiteta 11. jula, upoznavši ih s njim kao s predstavnikom Kominterne. Osim toga, kao važan argument isticali su »da se zbilja nisu vodile akcije krupnijeg karaktera«, te da nisu ni CK KPH ni CK KPJ »prije napada na SSSR poduzeli potrebne pripreme, i ako se vidjelo da svakog dana na stotine vagona ratnog materijala i vojnika odlazi prema granicama SSSR«. Končar navodi da se suprotstavio takvoj tvrdnji, dokazavši »da nije tačno, da se nije ništa poduzimalo«¹⁶. Prema svjedočenju Roba i članova Mjesnog komiteta, sukob između Končara i Kopiniča imao je jak osobni ton.¹⁷

Rezultat sjednice Mjesnog komiteta, prema ocjeni samog Končara, bio je ovakav: »1) Vazduh se sam raskrinkao sa svojim sumnjičenjima protiv nas, 2) drugovi iz MK prekinuli su veze sa njim i opet stupili sa nama u normalan odnos, 3) MK uvidio je svoju grešku ali je ni tada nije htio otvoreno priznati, 4) poslije te sjednice nije prijetila nikakva opasnost da bi moglo doći u zagrebačkoj organizaciji do onog do čega je moglo doći prije te sjednice.«¹⁸

Izvjestavajući Centralni komitet KPJ o tim suočenjima s Kopiničem, Popović je 17. jula napisao da Kopinič »počinje da uvida da je zabrljao, mada otvoreno ne priznaje. Dobija se utisak da bi želio da stvar legne, govoreći da on nema nikakvih ambicija. Dozvoljava da je napravio samo taktičku grešku.« Iznijevši mišljenje rukovodstva KPH da se Kopinič pokazao »bolesno ambiciozan«, Popović zaključuje da je, povezujući se s pojedincima, »imao namjeru da prljavo upotrebi svoj položaj«.¹⁹

Ishod neposrednog suočavanja CK KPH s Kopiničem bio je, dakle, njegov vidljivi uzmak. Međutim, uslijedile su druge, još tragičnije posljedice. Očitovale su se u neuspjeloj akciji oslobođenja komunista i antifašista iz logora u Kerestincu. To je izazvalo tragediju koja je ostavila vrlo težak dojam u Zagrebu, a i šire, pogotovo ako se na to gleda u sklopu svih dotadašnjih oštrih udaraca terora koji su pogodili partijsku organizaciju u Hrvatskoj i nanijeli joj znatan gubitak u kadrovima.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Dokumenti br. 25. i 30.

¹⁸ Dokument br. 21.

¹⁹ Dokument br. 19.